

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ / ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ- ΘΕΩΡΙΑ

Υπάρχουν τρεις βαθμοί για τα επίθετα και τα επιρρήματα:

ο θετικός, ο συγκριτικός και ο υπερθετικός.

I. Επίθετα

A. Ομαλά παραθετικά

Οι καταλήξεις των παραθετικών είναι:

- **τερος, -τερα, -τερον**= για το συγκριτικό
- **τατος, – τατη, -τατον**= για τον υπερθετικό

• Στα παραθετικά σε **–τερος, – τατος** ο χαρακτήρας **–ο** του θέματος **διατηρείται**:

A. Όταν πριν την κατάληξη του επίθετου υπάρχει μακρό φωνήεν (η ,ω) ή δίφθογγος (α,οι,αι,ει,ου,αυ,ευ,ηυ) :

Π.χ. Δίκ-αι- ος Δικαίοτερος δικαίότατος
Δικαία δικαιότερα δικαιότατη
δίκαιον δικαιότερον δικαιότατον

B. Όταν πριν την κατάληξη και μετά από το βραχύ φωνήεν της παραλήγουσας υπάρχουν **δυο σύμφωνα ή ένα διπλό (ζ,ξ,ψ)** τότε ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός γράφονται με **– ο –** και η συλλαβή που περιέχει το βραχύ φωνήεν λέγεται θέσει μακρά.

Π.χ.

Σεμνός σεμνότερος σεμνότατος
ένδοξος ενδοξότερος ενδοξότατος

• Το **-ο** **εκτείνεται σε –ω**,

Όταν πριν την κατάληξη υπάρχει βραχύ φωνήεν (ε,ο), τότε ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός γράφονται με **–ω-**:

Π.χ. **νέ**ος **νε**ώτερος **νε**ώτατος
 νέα νεωτέρα νεωτάτη
 νέον νεωτερον νεωτατον

Γ. Τα δίχρονα των επιθέτων (α,ι,υ) πριν την κατάληξη είναι βραχεία ,άρα ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός θα γραφούν με **– ω-**.

Π.χ. Δυνατός- δυνατώτερος, δυνατώτατος

με εξαίρεση τα επίθετα :

- 1) **τρ**ανός, **άν**ιάρος, **φλ**ύαρος, **ἄκ**ρατος, **άν**ιάτος, **ἐπ**άρατος, **ίσ**χυρός
- 2) **λι**τός, **ἄκ**ριβός, **ψι**λός, **στυ**φός, **πρ**ᾶος
- 3) τα σύνδετα με τις λέξεις:
-θυμός, -**κύ**ρος, – κίνδυνος, – νίκη, - λύπη, - τιμή, – ψυχή

(Οξύθυμος- έγκυρος έγκυρος επικίνδυνος καλλίνικος περίλυπος αξιότιμος Εύψυχος)

Σε αυτά το δίχρονο φωνήεν θεωρείται μακρό και γράφονται με ο.

Εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα είναι τα επίθετα: **στενός, κενός, ξερός** στενός, στεν-ότερος, στεν-ότατος » αν και η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχεία, και δεν έπονται περισσότερα από ένα σύμφωνα ή ένα διπλό, **δεν σχηματίζει** παραθετικά σε στεν -ώτερος, στεν- ώτατος

Κλίση ομαλών παραθετικών

Συγκριτικός βαθμός

Αρσενικά- θηλυκά		Ουδέτερο	
	Ενικός	Πληθυντικός	
Ονομ.	ὁ νεώτερος /ή νεωτέρα	τό	νεώτερον
Γεν.	τοῦ νεωτέρου, τῆς νεωτέρας	τοῦ	νεωτέρου
Δοτ.	τῷ νεωτέρῳ, τῇ νεωτέρᾳ	τῷ	νεωτέρῳ
Αιτ.	τον νεώτερον, τήν νεωτέραν	τό	νεώτερον
κλητ.	ὦ νεώτερε , ὦ νεωτέρα	ὦ	νεώτερον
		Πληθυντικός	
Ονο	οἱ νεώτεροι, αἱ νεώτεραι	τά	νεώτερα
Γεν.	τῶν νεωτέρων	τῶν	νεωτέρων
Δοτ.	τοῖς νεωτέροις, ταῖς νεωτέραις	τοῖς	νεωτέροις
Αιτ.	τους νεωτέρους, τās νεωτέρας	τά	νεώτερα
κλητ.	ὦ νεώτεροι, ὦ νεώτεραι	ὦ	νεώτερα

Υπερθετικός βαθμός

Αρσενικά- θηλυκά		Ουδέτερο	
	Ενικός		
Ονομ.	ὁ νεώτατος /ή νεωτάτη	τό	νεώτατον
Γεν.	τοῦ νεωτάτου, τῆς νεωτάτης	τοῦ	νεωτάτου
Δοτ.	τῷ νεωτάτῳ, τῇ νεωτάτῃ	τῷ	νεωτάτῳ
Αιτ.	τον νεώτατον, τήν νεωτάτην	τό	νεώτατον
κλητ.	ὦ νεώτατε , ὦ νεωτάτη	ὦ	νεώτατον
		Πληθυντικός	
Ονο	οἱ νεώτατοι, αἱ νεώταται	τά	νεώτατα
Γεν.	τῶν νεωτάτων	τῶν	νεωτάτων
Δοτ.	τοῖς νεωτάτοις, ταῖς νεωτάταις	τοῖς	νεωτάτοις
Αιτ.	τους νεωτάτους, τās νεωτάτας	τά	νεώτατα
κλητ.	ὦ νεώτατοι, ὦ νεώταται	ὦ	νεώτατα

Προσοχή: Τα τριτόκλιτα επίθετα που τελειώνουν σε
-ύς, -εῖα, -ύ

Σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις καταλήξεις:

-ύτερος, -υτέρα, -ύτερον

-ύτατος, -υτάτη, -ύτατον

Π.χ.

Βαρύς

βαρεῖα

βαρύ

Βαρύτερος

βαρυτέρα

βαρύτερον

Βαρύτατος

βαρυτάτη

βαρύτατον

Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

Έχουν κατάληξη: -έστερος, -εστέρα, -έστερον

-έστατος, -εστάτη, -έστατον

1. Τα παραθετικά των επιθέτων που λήγουν σε **-ων, -ων, -ον** (γεν. – ονος)

π.χ. ὁ, ἡ εὐδαίμων, το εὐδαιμον

εὐδαιμονέστερος, εὐδαιμονεστέρα, εὐδαιμονέστερον

εὐδαιμονέστατος- εὐδαιμονεστάτη-εὐδαιμονέστατον

2. Τα παραθετικά των επιθέτων που λήγουν σε **-ης, -ης, -ες**. Π.χ. ἀληθής- ἀληθέστερος- ἀληθέστατος

3. Τα επίθετα

ἄσμενος, « ἄσμενέστερος- ἄσμενέστατος (ἀλλά και ἄσμενώτερος- ἄσμενώτατος)

ἄκρατος, « ἄκρατέστερος- ἄκρατέστατος (ἀλλά και ἄκρατότερος- ἄκρατότατος)

ἔρρωμένος « ἔρρωμενέστερος- ἔρρωμενέστατος

πένης « πενέστερος- πενέστατος

χαρίεις « χαριέστερος- χαριέστατος

Έχουν κατάληξη: -ούστερος, -ούστατος

1. Το επίθετο **ἄπλοῦς**

2. Όσα επίθετα έχουν ως δεύτερο συνθετικό **νοῦς** (εὔνους, δύνους)

ἄπλοῦς- ἄπλούστερος- ἄπλούστατος

εὔνους- εὐνούστερος- εὐνούστατος

-αίτερος, -αίτατος

Τα επίθετα:

παλαιός « παλαίτερος- παλαίτατος

γεραιός « γηραιέτερος- γηραιάτος (με αποβολή του –ο)

σχολαῖος « σχολαίτερος- σχολαίτατος (με αποβολή του –ο)

ἴσος « ἰσαίτερος- ἰσαίτατος

ἀλλά ἄνισος- ἄνισώτερος- ἄνισώτατος

ἴδιος « ἰδιαίτερος- ἰδιαίτατος

μέσος « μεσαίτερος- μεσαίτατος

ὀρθιος « ὀρθιαίτερος- ὀρθιαίτατος

ὀρθριος « ὀρθριαίτερος- ὀρθριαίτατος

ὀψιος « ὀψιαίτερος- ὀψιαίτατος

πλησίος « πλησιαίτερος- πλησιαίτατος

πρῶος « πρωαίτερος- πρωαίτατος

προὔργου « προύργιαίτερος- προύργιαίτατος

εὖδιος» εὐδιαίτερος- εὐδιαίτατος
ἤσυχος » ἡσυχάτερος- ἡσυχάτατος (και ἡσυχώτερος- ἡσυχώτατος)

φίλος» φιλαίτερος- φιλαίτατος
και φίλτερος και φίλιων – φίλτατος

ἔχουν κατάληξη: -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα, όπως:

ἄρπαξ» ἄρπαγίστερος- ἄρπαγίστατος

βλάξ» βλακίστερος- βλακίστατος

λάλος» λαλίστερος- λαλίστατος

κλέπτῃς» κλεπτίστερος- κλεπτίστατος

πλεονέκτης» πλεονεκτίστερος- πλεονεκτίστατος

ἄχαρις» ἀχαρίστερος- ἀχαρίστατος

Β. Ανώμαλα παραθετικά

1. Ανώμαλα λέμε τα παραθετικά μερικών επιθέτων, επειδή σχηματίζονται από μία ή περισσότερες ρίζες, διαφορετικές από τη ρίζα του θετικού βαθμού.

Τα παραθετικά αυτά έχουν καταλήξεις:

-(ι)ων, -(ι)ων, -(ι)ον για το συγκριτικό και

-(ι)στος, (ι)στη, -(ι)στον για τον υπερθετικό.

Τα κυρίως ανώμαλα παραθετικά επιθέτων είναι τα εξής:

Θετικός	Συγκριτικός (αρσ. και θηλ.)	Συγκριτικός (ουδ.)	Υπερθετικός
1. ἀγαθός-ή-όν	ὁ/ἡ ἀμείνων ὁ/ἡ λῶων ὁ/ἡ κρείττων ὁ/ἡ βελτίων	τό ἄμεινον τό λῶον τό κρείττον τό βέλτιον	ἄριστος-η-ον λῶστος-η-ον κράτιστος-η-ον βέλτιστος-η-ον
2. αἰσχρός-ά-όν	ὁ/ἡ αἰσχίων	τό αἴσχιον	αἴσχιστος-η-ον
3. καλός-ή-όν	ὁ/ἡ καλλίων	τό κάλλιον	κάλλιστος-η-ον
4. μικρός-ά-όν	ὁ/ἡ μικρότερος-α ὁ/ἡ ἐλάττων ὁ/ἡ ἥττων	τό μικρότερο τό ἔλαττον τό ἥττον	μικρότατος-η-ον ἐλάχιστος-η-ον ἥκιστα (επίρ.)
5. ὀλίγος-η-ον	ὁ/ἡ μείων	τό μεῖον	ὀλίγιστος-η-ον
6. μακρός-ά-ον	ὁ/ἡ μακρότερος-α-ον	τό μακρότερον	μακρότατος-η-ον μήκιστος-η-ον
7. πολὺς- πολλή- πολὺ	ὁ/ἡ πλείων	τό πλέον	πλεῖστος-η-ον
8. ταχύς- ταχεῖα- ταχύ	ὁ/ἡ θάπτων	τό θάπτον	τάχιστος-η-ον
9. κακός-ή-όν	ὁ/ἡ κακίων ὁ/ἡ χείρων	τό κάκιον τό χείρον	κάκιστος χείριστος
10. ῥάδιος-α-ον	ὁ/ἡ ῥᾶων	τό ῥᾶον	ῥᾶστος-η-ον

11. μέγας- μεγάλη- μέγα	ὁ/ή μείζων	τό μείζον	μέγιστος-η-ον
12. ἡδύς- εἶα- ύ	ὁ/ή ἡδίων	τό ἡδίων	ἡδιστος-η-ον
13. ἐχθρός- ά -όν	ὁ/ή ἐχθίων και ἐχθρότερος	τό ἐχθιον	ἐχθιστος-η-ον ἐχθρότατος

Ο συγκριτικός βαθμός των επιθέτων αυτών είναι δικατάληκτα τριτόκλιτα επίθετα και κλίνονται ανάλογα:

Αρσενικά- θηλυκά			Ουδέτερο	
	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονο μ.	ὁ, ἡ	βελτίων	τό	βέλτιον
Γεν.	τοῦ, τῆς	βελτίονος	τοῦ	βελτίονος
Δοτ.	τῶ, τῇ	βελτίονι/βελτίω	τῶ	βελτίονι
Αιτ.	τόν, τήν	βελτίονα	τό	βέλτιον
κλητ.	ὦ	βέλτιον	ὦ	βέλτιον
	▪ Ενικός		ο Πληθυντικός	
Ονο μ.	οί, αἱ	βελτίονες/βελτίους	τά	βελτίονα/βελτίω
Γεν.	τῶν	βελτιόνων	τῶν	βελτιόνων
Δοτ.	τοῖς, ταῖς	βελτίοσι	τοῖς	βελτίοσι
Αιτ.	τούς, τάς	βελτίονας/ βελτίους	τά	βελτίονα /βελτίω
κλητ.	ὦ	βελτίονες / βελτίους	ὦ	βελτίονα /βελτίω

Γ. περιφραστικά παραθετικά

Ø Σχηματίζονται περιφραστικά στο συγκριτικό βαθμό από το ποσοτικό επιρρήμα «μᾶλλον» και το θετικό βαθμό του επιθέτου και στον υπερθετικό από τον υπερθετικό βαθμό του ποσοτικού επιρρήματος «μάλιστα» και το θετικό βαθμό του επιθέτου.

Ø Σχηματίζουν περιφραστικά παραθετικά:

1) Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά, σχηματίζουν και περιφραστικά.

θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
ὁ σοφός	ὁ μᾶλλον σοφός	ὁ μάλιστα σοφός
ὁ ἐπιμελής	ὁ μᾶλλον ἐπιμελής	ὁ μάλιστα ἐπιμελής

2) Οι μετοχές.

Π.χ

δυνάμενος, μάλλον δυνάμενος, μάλιστα δυνάμενος
συμφέρων, μάλλον συμφέρων, μάλιστα συμφέρων
ώφελων, μάλλον ώφελων, μάλιστα ώφελων

3) το μονοκατάληκτα επίθετα που χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

εἴρων, μάλλον εἴρων, μάλιστα εἴρων

ἔνδακρυς, μάλλον ἔνδακρυς, μάλιστα ἔνδακρυς

εὐελπὶς- μάλλον εὐελπὶς- μάλιστα εὐελπὶς

κόλαξ -μάλλον κόλαξ -μάλιστα κόλαξ

ὕβριστης, μάλλον ὕβριστης, μάλιστα ὕβριστης

φιλόφελως, μάλλον φιλόφελως, μάλιστα φιλόφελως

Δ. ελλειπτικά παραθετικά

Τα περισσότερα ελλειπτικά παραθετικά παράγονται από επιρρήματα, προθέσεις οι μετοχές. Σε μερικά λείπει ο θετικός βαθμός ή και ένας από τους άλλους δύο βαθμούς.

	Συγκριτικός	Υπερθετικός
(ἄνω)	ἄνωτερος	ἄνώτατος
(κάτω)	κατώτερος	κατώτατος
(πρό)	πρότερος	πρῶτος
(ὕπέρ)	ὕπερτερος	ὕπέρτατος
(ἐπικρατῶν)	ἐπικρατέστερος	—
(προτιμῶν)	προτιμότερος	—
—	ὕστερος	ὕστατος
—	—	ὑπάτος
—	—	ἔσχατος

Δεν σχηματίζουν παραθετικά:

1) Όσα δηλώνουν:

— **ύλη**: λίθινος, γήινος, ἀργυροῦς κ.ά.

-**τοπική/χρονική σχέση**: χερσαῖος, θαλάσσιος, θερινός, ἡμερήσιος κ.ά.

-**μέτρο**: χερσαῖος, πηχυαῖος,

-**καταγωγή/συγγένεια**: πατρῷος, μητρῷος κ.ά.

-**μόνιμη κατάσταση**: θνητός, νεκρός κ.ά.

2) **Μερικά σύνθετα με α' συνδετικό το στερητικό -ά**: ἀθάνατος, ἄψυχος, ἄυλος, ἄυπνος

3) **Μερικά σύνθετα με α' συνδετικό τα πᾶς, ὕπέρ**: πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος- ὑπερμεγέθης, ὑπέρλαμπρος

II. Επιρρήματα

Τα επιρρήματα που παράγονται από επίθετα στο θετικό βαθμό έχουν κατάληξη – ως(όπως στη γενική πληθυντικού μόνο που αντί για «ν» βάζουμε «ς»). Στο συγκριτικό βαθμό σχηματίζονται όπως στην αιτιατική ενικού,

ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού και στον υπερθετικό, όπως στην αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, υπερθετικού βαθμού.

Επίθετο	Επίρρημα		
	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
δίκαιος	δίκαιως	δικαιότερον	δικαιοτάτα
σοφός	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
ἀληθής	ἀληθῶς	ἀληθέστερον	ἀληθέστατα
σώφρων	σωφρόνως	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
ἡδύς	ἡδέως	ἡδιον	ἡδιστα
καλός	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα

Τα επιρρήματα **εὖ**, **ὀλίγον**, **πολύ** σχηματίζουν το συγκριτικό και τον υπερθετικό βαθμό με βάση τα επίθετα στα οποία ανήκουν.

Επιρρήματα			
Επίθ.	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἀγαθός	εὖ	ἄμεινον κρεῖττον βέλτιον	ἄριστα κράτιστα βέλτιστα
ὀλίγος	ὀλίγον	ἔλαττον μείον ἥττον	ἐλάχιστα ὀλίγιστα ἥκιστα
πολύς	πολύ	πλέον	πλεῖστα (ἢ πλεῖστον)

Το επιρρημα **μάλα**:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα

Τα τοπικά επιρρήματα παίρνουν καταλήξεις –τέρω, τάτω

	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἄνω	ἀνωτέρω	ἀνωτάτω
ἄπωθεν	ἀπωτέρω	ἀπωτάτω
ἐγγύς	ἐγγυτέρω ἐγγύτερον ἐγγιον	ἐγγυτάτω ἐγγύτατα ἐγγιστα
ἔξω	ἐξωτέρω	ἐξωτάτω
ἔσω	ἐσωτέρω	ἐσωτάτω

κάτω	κατωτέρω	κατωτάτω
πόρρω	πορρωτέρω	πόρρωτάτω
πέρα	περαιτέρω	—

Τα χρονικά επιρρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις : – (αί)τερον, – (αί)τατα

	Συγκριτικός	Υπερθετικός
πάλαι	παλαιότερον	παλαιάτατα
πρωί	πρωιαίτερον ή πρωαίτερον	πρωιαίτατα ή πρωαίτατα
όψε	όψιαίτερον	όψιαίτατα